

گردارش
سمیه پاشامهر

تخریبگران اموال عمومی به محاربه هم فکر کنند!

خسارت به «اموال خصوصی» از جمله جرائم «قابل گذشت» است اما خسارت به «اموال عمومی»

«غیر قابل گذشت» و مجازات آن بسته به نوع عمل مجرمان بسیار شدیدتر و حتی در حد محاربه و اعدام در نظر گرفته شده است

هیچ کس حق ندارد به مالکیت دیگری تعرض یا اموال وی را تخریب کند، حال اگر این خسارت به اموال عمومی باشد، وضعیت به لحاظ جرم انگاری و مجازات فرق خواهد کرد. در ماه‌های اخیر نیز شاهد بودیم که در موارد آشوب‌ها و اغتشاشات، توجه آشوبگران برای تخریب و صدمه به اموال، بیشتر به سمت و سوی اموال عمومی بوده است. از آنجا که موارد مصرف اموال عمومی در جهت مصالح عامه و جمع‌کنندگی از مردم بوده و ممکن است به لحاظ عدم صیانت و عدم مسئولیت‌پذیری مردم نسبت به اموال عمومی، اینگونه اموال در معرض آسیب‌های بیشتری باشند. لذا قانونگذار در مواجهه با اموال از حیث مالکیت خصوصی و عمومی، مقررات متفاوتی را در نظر گرفته است.

در تحقق جرم خسارت به اموال عمومی ضرورت ندارد که اموال حتماً متعلق به دولت باشد بلکه «مورد استفاده عموم بودن، شرط تحقق آن است». حتی اگر تمام تأسیسات مذکور متعلق به بخش خصوصی باشد، مانند شبکه‌های تلویزیونی یا تولید و انتقال برق متعلق به بخش خصوصی، جرم مذکور محقق می‌شود و فرقی نمی‌کند تخریب به صورت عادی یا به صورت آتش زدن باشد، کم‌اینکه همچنین فرقی نمی‌کند توسط یک نفر صورت بگیرد یا توسط یک جماعت چند نفره!

خسارت به «اموال خصوصی» از جمله جرائم «قابل گذشت» است که شروع به تعقیب آن مستلزم طرح شکایت از سوی شاکی خصوصی است و این در حالی است که خسارت به «اموال عمومی»، «غیر قابل گذشت» و مجازات آن بسته به نوع عمل مجرمان بسیار شدیدتر و حتی در حد محاربه و اعدام در نظر گرفته شده است.

تعاریف عام و خاص از اموال عمومی

مبحث «مال» و «مالکیت» در نظام‌های حقوقی دنیا از جمله ایران جزو بارزترین مباحث به شمار می‌رود، لذا «شیوه‌های خسارت گرفتن» یا همان «ضمانت اجرای جزایی» در خصوص تخریب اموال عمومی، حسب مورد متفاوت است. در بررسی این موضوع باید دانست که «مال چیست و از آن مهم‌تر وقتی می‌گوییم «اموال عمومی» از چه حرف می‌زنیم؟!»

«اموال» جمع «مال» است و در لغت به معنی مال‌ها، املاک، اسباب، کالا، ثروت و هر چیزی که در «تملک، تصرف و ید کسی باشد» بیان می‌شود. در «معنای خاص» بین «اموال عمومی» و «اموال دولتی» تفاوت و تمایز وجود دارد، ولی در «معنای عام» آنها را به لحاظ اشتراکاتی که دارند یکسان تلقی می‌کنیم. بنابراین وقتی از اموال عمومی سخن به میان می‌آید، منظور اموال مؤسسات عمومی

نیز شاهد هستیم در موارد آشوب‌ها و اغتشاشات، توجه آشوبگران برای تخریب و صدمه به اموال، بیشتر به سمت و سوی اموال عمومی است.

■ **حمایت از اموال عمومی در قوانین مختلف**
مطابق اصل ۵۰ قانون اساسی در جهت حمایت از اموال عمومی مقرر شده است: «در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد، از این رو فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملزمه پیدا کند، ممنوع است.»

افزون بر این، «حمایت از اموال عمومی و پیشگیری از تخریب و آسیب» در برخی از قوانین موضوعه از جمله قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور مصوب ۱۳۶۷، قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر جنگلی کشور مصوب سال ۱۳۷۱، قانون حفاظت از خاک مصوب سال ۱۳۹۸، قانون ایمنی راه‌ها، مصوب ۱۳۴۹ و برخی قوانین دیگر پیش‌بینی شده است.

همچنین قوانین دیگری در خصوص تخریب اموال عمومی در قوانین مختلف پیش‌بینی شده است. در کتب معتبره حقوقی و فقهی، از جمله «توضیح رفتار مجرمانه» موارد متعددی در بیان کرده که طبق آن اگر مرتکب جرم، محارب شناخته نشود، به مجازات مقرر اعم از حبس یا جزای نقدی محکوم می‌شود، لذا برای شناخت و تطبیق رفتار مجرمانه محارب باید به مواد مربوط مراجعه کرد. به عنوان مثال در ماده (۶۸۳) قانون مذکور، به صرف اینکه جماعتی بیش از سه نفر، بدون آنکه در محاربه متعلق به آن باشند، اقدام به تخریب اموال عمومی کرده باشند، محارب شناخته نمی‌شوند. این موضوع در قانون مجازات اسلامی ماده (۶۸۷) نیز تصریح شده است.

همچنین در تحلیل ماده (۶۸۷) قانون مجازات اسلامی می‌توان گفت: در تحقق جرم ضرورت ندارد که اموال حتماً متعلق به دولت باشد، بلکه «مورد استفاده عموم بودن، شرط تحقق آن است.» بنابراین حتی اگر تمام تأسیسات مذکور متعلق به بخش خصوصی باشد، مانند شبکه‌های تلویزیونی یا تولید و انتقال برق متعلق به بخش خصوصی، جرم مذکور محقق می‌شود و فرقی نمی‌کند که تخریب به صورت عادی یا به صورت آتش زدن باشد، کم‌اینکه همچنین فرقی نمی‌کند توسط یک نفر صورت بگیرد یا توسط یک جماعت چند نفره!

همچون شهرداری‌ها و همچنین اموال مؤسسات و ادارات دولتی است. بنابراین با این توضیح اموال را از حیث مالکیت به دو دسته اموال خصوصی که دارای مالک خصوصی است و اموال عمومی که در اختیار دولت یا مؤسسات عمومی بوده دسته‌بندی می‌کنیم.

قانونگذار در مواجهه با این دو نوع اموال، مقررات متفاوتی را در نظر گرفته است و علت آن نیز می‌تواند چنین تلقی شود که اولاً موارد مصرف اموال عمومی در جهت مصالح عامه و جمع‌کنندگی از مردم است. ثانیاً ممکن است به لحاظ عدم صیانت و عدم مسئولیت‌پذیری مردم نسبت به اموال عمومی، اینگونه اموال در معرض آسیب‌های بیشتری باشند. در واقع قانونگذار به منظور صیانت از آنها مقررات سختگیرانه‌تری را وضع کرده است تا با بالا بردن هزینه تخریب و آسیب به اموال عمومی، انگیزه مجرمان را در آسیب رساندن به اموال عمومی کاهش دهد. در عمل

همچون شهرداری‌ها و همچنین اموال مؤسسات و ادارات دولتی است. بنابراین با این توضیح اموال را از حیث مالکیت به دو دسته اموال خصوصی که دارای مالک خصوصی است و اموال عمومی که در اختیار دولت یا مؤسسات عمومی بوده دسته‌بندی می‌کنیم.

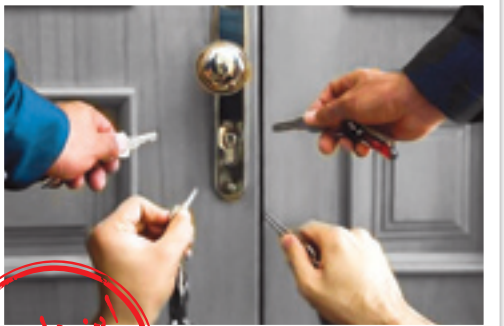
قانونگذار در مواجهه با این دو نوع اموال، مقررات متفاوتی را در نظر گرفته است و علت آن نیز می‌تواند چنین تلقی شود که اولاً موارد مصرف اموال عمومی در جهت مصالح عامه و جمع‌کنندگی از مردم است. ثانیاً ممکن است به لحاظ عدم صیانت و عدم مسئولیت‌پذیری مردم نسبت به اموال عمومی، اینگونه اموال در معرض آسیب‌های بیشتری باشند. در واقع قانونگذار به منظور صیانت از آنها مقررات سختگیرانه‌تری را وضع کرده است تا با بالا بردن هزینه تخریب و آسیب به اموال عمومی، انگیزه مجرمان را در آسیب رساندن به اموال عمومی کاهش دهد. در عمل

همچون شهرداری‌ها و همچنین اموال مؤسسات و ادارات دولتی است. بنابراین با این توضیح اموال را از حیث مالکیت به دو دسته اموال خصوصی که دارای مالک خصوصی است و اموال عمومی که در اختیار دولت یا مؤسسات عمومی بوده دسته‌بندی می‌کنیم.

قانونگذار در مواجهه با این دو نوع اموال، مقررات متفاوتی را در نظر گرفته است و علت آن نیز می‌تواند چنین تلقی شود که اولاً موارد مصرف اموال عمومی در جهت مصالح عامه و جمع‌کنندگی از مردم است. ثانیاً ممکن است به لحاظ عدم صیانت و عدم مسئولیت‌پذیری مردم نسبت به اموال عمومی، اینگونه اموال در معرض آسیب‌های بیشتری باشند. در واقع قانونگذار به منظور صیانت از آنها مقررات سختگیرانه‌تری را وضع کرده است تا با بالا بردن هزینه تخریب و آسیب به اموال عمومی، انگیزه مجرمان را در آسیب رساندن به اموال عمومی کاهش دهد. در عمل

داستان حقوقی

یک کلاهبردار و ۴۰۰ طلبکار

ریحانه گلی پور
خاطرتم در یک آن مثل فیلم از جلوی چشمات می‌گذرد... روزهای اول زندگی چیزی نداشتیم و تصمیم گرفتیم از هیچ‌همه‌چی بسازیم. کنار هم و همقدم روزهای قشنگ و سخت باهم بودن مان را سپری می‌کردیم؛ روزهایی که ریال به ریال جمع کردیم تا از مستاجری راحت شویم. روزهایی که اسباب‌کشی انرژی ما را گرفته بود اما از باهم بودن و در کنار هم بودن مان لذت می‌بریم... روزگام انگار به دو نیم تقسیم شده است. یک طرف روزهایی که همراه او علاقه خود را پیشقدم کردیم تا به زیر سقف دائمی با مالکیت خودمان برویم...

برای رسیدن به این آرزو حتی از آرزوهای بچه‌ها گذشتیم؛ هر روز به خود نوید پایان سختی را می‌دادیم. روزی که با حجم زیادی از قرض و وام و فروش طلا و ماشین بالاخره موفق شدیم خانهای پیش خرید کنیم. خاطرتم هست هر آنچه قابلیت تبدیل به پول داشت را فروختیم... روزهایی که با هزار امید و آرزو هر روز سراغ خانه می‌رفتیم و شاهد ساخت آن بودیم. آجر به آجر بالا رفت و ما نیز همزمان شاهد تحقق آرزوی خود بودیم. از پیش خرید یک خانه ۱۰۰ متری که می‌دانستیم متعلق به خود ماست، بسیار خوشحال بودیم. بچه‌ها دلگرم به داشتن اتاق جداگانه می‌کردیم. هر روز بیشتر از قبل امید داشتیم تا برای همیشه خانه به دوشی را فراموش کنیم.

از یک جایی به بعد ساخت ساختمان پیش نرفت. فهمیدیم یک ساختمان ۸۰ واحدی به ۴۰۰ نفر فروخته شده است. همه خوشی‌ها به تلی از غم تبدیل شد. روزهای روشن برای تک‌تک ما سیاه‌تر از شب شد. حالا دیگر هم مستاجر بودیم و هم کلی قرض و بدهی و وام روی دستمان باقی مانده بود. او در سلسله نداشتیم. شوهرم هر قدمی دویید دیگر نمی‌رسید. شادی و امید باهم از خانه ما رفت. در همین روزهای تاریک از شدت فشار، اولین سکته را زد. من بودم و دلداری و خون دل خوردن. تکیه‌گاه سال‌های ابدی من. عشق دوران جوانی‌ام هر روز بیشتر از قبل کمرش خم می‌شد. خودم را سرزنش می‌کردم. طعنه دیگران را می‌شنیدم و زندگی را پیش می‌بردم. هر که به ما می‌رسید می‌گفت مگر نتواندید چقدر کلاهبرداری زیاد شده چرا این حجم از سرمایه‌گذاری را انجام دادید!

از راه‌های مختلف پیگیری کردیم و توانستیم بالاخره شکایت ثبت کنیم. تمام هستی و آینده خودمان و بچه‌ها دست یک کلاهبردار از خدای خیر بود. تمام فکرم این شده بود کدام دادگاه و قانونی این میزان از تباهی ما را جبران خواهد کرد؟! کلاهبردار به معنای واقعی در زندان ابد زندگانی ندارد، با بچه‌هایی یتیم و طلبکارانی ۴۰۰ شاکی بودیم و یک کلاهبردار.

کارمان شده بود اینکه هر روز مقابل دادگاه بنشینیم تا بلکه صدای ما بالاخره به گوش کسی برسد... طلبکارها از عقب افتادن طلب‌هایشان شاک می‌بودند. جز تنش و دوا چیزی در زندگی ما وجود نداشت. روزهای ترس و دلهره بچه‌ها تمامی نداشت تا روزی که همسرم از غم و غصه دیگر توان رفتن هم نداشت و... سکته دوم را هم زد. حالا اینجمن ماندم و تمام خاطراتمان. همسری که دیگر هم نفس و هم قدم نیست! پدربدی که نفسی برای ادامه زندگی ندارد، با بچه‌هایی یتیم و طلبکارانی سمسارخانه‌ای که تمام دار و ندار ماست که آن را با پنج بخت برگشته دیگر شریک هستیم. کش‌های آهنین هم در مقابل کلاهبردار می‌کند، برای مقب انداختن حق مردم هر کاری می‌کند، بی‌فایده است! هر روز دادگاه، دادگاهی که برای احقاق حق پایان ندارد...

کار آموز و کالت

دانستنی

آیامی دانستید؟

- چکی را که برای روز تعطیل صادر می‌شود، دیگر نمی‌توان از طریق کفتری پیگیری کرد.
- اگر چک وعده‌دار پرداخت نشود و برگشت بخورد، امکان شکایت کفتری از چک وجود ندارد.
- اگر رای داور یا آنچه در دفتر املاک بین پیمان‌دار دعوی در دفتر اسناد رسمی ثبت شده و دارای اعتبار قانونی است مغایر باشد، باطل است و قابلیت اجرایی ندارد.
- هر کس مال غیر را تلف کند (عمد یا غیر عمد) ضامن آن است و باید مثل یا قیمت آن را بدهد.
- اگر کسی خانه یا بنای کسی را خراب کند، باید آن را به مثل صورت اول بنا کند و اگر ممکن نباشد، باید از عهده قیمت بر آید.
- اگر کسی حیوان متعلق به غیر را بدون اذن صاحب آن بکشد، باید تفاوت قیمت زنده و کشته آن را بدهد و اگر کشته آن قیمت نداشته باشد، باید تمام قیمت حیوان را بدهد، ولیکن اگر برای دفاع از نفس بکشد یا ناقص کند، ضامن نیست.
- اگر در زمان حمل خودروی خود یا جر ثقیل یا قبل از آن حاضر شوید و تقاضای تحویل ماشین را کنید، مأمور مکلف است ضمن صدور قبض جرمه ماشین را تحویل دهد و از حمل آن یا جر ثقیل خودداری کند.
- تزیق زل و بوتاکس در آرایشگاه‌های زنانه تخلف آشکار بهداشتی است و می‌تواند منجر به پلمب واحد صنعتی شود.
- برای خرید املاک و نه‌های، تکلیف مالیات بر ارث در بر که انحصار وراثت باید مشخص شده باشد.
- فروش کودک خردسال از جانب پدر جرم و قابل تعقیب است.
- چنانچه سارق اتومبیل، پس از سرقت، آن را اوراق کند، علاوه بر سرقت، مرتکب تخریب مال غیر هم شده است و به مجازات هر دو جرم محکوم می‌شود.
- نگاه کردن از پشت بام یا بالکن یا سر ک کشیدن به صورت مستمر به منزل دیگری جرم و قابل تعقیب است.
- خرید هر گونه اموال و املاکی که توسط دادگاه و ادارات ثبت اسناد توقیف شده باطل و بلا اثر است.
- ورود اجباری و به زور به منزل دیگران شش ماه تا سه سال زندان دارد.

قوانین مربوط به «تخریب اموال» اعم از خصوصی و عمومی

- تخریب اموال خصوصی و شخصی مردم (منقول یا غیر منقول): مطابق ماده (۶۷۷) قانون مجازات اسلامی و تعزیرات، تخریب اموال دیگران به صورت جزئی یا کلی جرم انگاری شده است و چنانچه میزان خسارت کمتر از ۱۰ میلیون تومان باشد، از نوع درجه ۷ و مستقیم در دادگاه رسیدگی می‌شود و فقط دارای جزای نقدی نسبی است و اگر میزان خسارت بیشتر از ۱۰ میلیون تومان باشد، درجه ۶ بوده و حداکثر تا ۱۸ ماه حبس در نظر گرفته شده و در همه صورت قابل گذشت است.
- آتش زدن اموال خصوصی و شخصی مردم (فقط اموال منقول): مطابق ماده (۶۷۶) قانون مجازات اسلامی، آتش زدن اموال خصوصی مردم، صرف‌نظر از میزان خسارت وارده از نوع درجه ۶ دارای حداکثر تا ۱۸ ماه حبس می‌باشد و قابل گذشت است (فقط اشیای منقول)
- آتش زدن اموال خصوصی و شخصی مردم (اموال غیر منقول): آتش زدن اموال غیر منقول همچنین درخت، زمین، باغ، محصول زراعی، هواپیما، کشتی و امثالهم از نوع درجه ۵ و غیر قابل گذشت است. در موارد فوق اگر انگیزه مرتکب جرم مقابله با حکومت اسلامی باشد، مطابق ماده (۶۷۵) محاربه تلقی شده و مجازات آن اعدام است.
- تخریب آثار فرهنگی، تاریخی، مذهبی که به ثبت رسیده باشد: تخریب آثار فرهنگی که به ثبت رسیده باشد، از نوع مجازات از درجه ۴ بوده و مطابق ماده (۵۵۸) قانون مجازات اسلامی دارای ۱۰ سال حبس می‌باشد، اما اگر خسارت جزئی باشد، بسته به نوع خسارت وارده مطابق مواد (۵۵۹) الی (۵۶۸) قانون مجازات اسلامی، مجازات خواهد شد. در تمامی موارد مرتبط سازمان میراث فرهنگی شاکی خصوصی تلقی خواهد شد. بدیهی است چنانچه اموال مذکور به قصد مقابله با حکومت آتش زده شود، مطابق ماده (۶۷۵) بوده و محاربه تلقی خواهد شد.
- تخریب اوراق و دفاتر دولتی: مطابق ماده (۵۴۴) قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) تخریب دفاتر و نوشته‌های دولتی هر چند اموال منقول محسوب می‌شوند، اما جداگانه و مستقل جرم انگاری شده و جرم درجه ۶ محسوب و غیر قابل گذشت است.
- آتش زدن اوراق و دفاتر دولتی: مطابق ماده (۶۸۱) قانون مجازات اسلامی، آتش زدن دفاتر و اسناد دولتی از نوع جرم درجه ۴ تلقی و تا ۱۰ سال حبس در نظر گرفته شده است.
- آتش زدن اسناد و اوراق تجاری و غیر تجاری شخصی: مطابق ماده (۶۸۲) قانون مجازات اسلامی، آتش زدن و تلف کردن اسناد و اوراق تجاری و غیر تجاری، جرم درجه ۶ تلقی و تا یک سال حبس در نظر گرفته شده است، ضمن این جرم قابل گذشت است.
- تخریب اموال دیگران یا همدستی مجموع بیش از سه نفر: مطابق ماده (۶۸۳) قانون مجازات اسلامی، اگر انگیزه افراد شخصی باشد، جرم عادی محسوب و از نوع درجه ۵ بوده و تا پنج سال حبس در نظر گرفته می‌شود و چنانچه به قصد مبارزه با حکومت باشد، محاربه محسوب و مجازات آن اعدام است.
- تخریب وسایل و تأسیسات مورد استفاده عموم: مطابق ماده (۶۸۷) قانون مجازات اسلامی، خرابکاری، از کار انداختن، تخریب و آتش زدن وسایل اصلی یا جزئی تأسیسات و وسایلی که مورد استفاده عموم مردم است، مانند شبکه‌های آب، برق و گاز و مخابرات و علائم راهنمایی و رانندگی اگر به قصد اختلال در نظم و امنیت عمومی باشد، محاربه محسوب و مجازات آن اعدام است و اگر قصد اختلال در نظم و امنیت عمومی را نداشته باشد از نوع درجه ۴ محسوب و تا ۱۰ سال حبس خواهد داشت.

آسیب‌شناسی قوانین

- خسارت به «اموال خصوصی» از جمله جرائم «قابل گذشت» تلقی شده و «شروع به تعقیب آن مستلزم طرح شکایت از سوی شاکی خصوصی است» و بسته به میزان خسارت تا نوع خسارت، مجازات‌های بسیار سبکی برای آن در نظر گرفته شده است اما خسارت به «اموال عمومی»، «غیر قابل گذشت» و مجازات آن بسته به نوع عمل مجرمان بسیار شدیدتر و حتی در حد محاربه و اعدام در نظر گرفته شده است.
- اگر اموال عمومی به روشی غیر از آتش زدن تخریب شود و کالای بین برود، تنها مشمول مجازات مقرر در ماده (۵۵۸) قانون مجازات اسلامی می‌شود و محاربه تلقی نخواهد شد. با توجه به میزان مجازات قانونی، بازآوردگی لازم را نخواهد داشت که ضرورت دارد مورد بازنگری و اصلاح قرار گیرد چرا که اختلاف مجازات محاربه با مجازات مقرر در ماده (۵۵۸) بسیار زیاد است و قضات محترم در مواردی که ممکن است مشمول محاربه شود، احتیاط کرده و آن را محاربه تلقی نمی‌کنند.
- اگر اموال عمومی منقول مانند خودروهایی نیروی انتظامی و ادارات دولتی و شهرداری‌ها به هر روشی تخریب و آتش زده شود، محاربه تلقی نخواهد شد که «ضرورت دارد در این خصوص مجازات مرتب تشدید شود و بین مجازات محاربه یعنی اعدام و مجازات مقرر در ماده (۵۵۸) قانون مجازات اسلامی، مجازات میان‌های که بازآوردگی لازم را داشته باشد، وضع شود.»